

NAŠI ZAPISKI

Socialna revija.

Izhajajo enkrat na mesec. — Naročnina za celo leto K 3.—, polletno K 1:50, posamezne številke 30 h.
Rokopise sprejema uredništvo, naročnino pa upravništvo „Naših Zapiskov“ v Ljubljani.

Leto V.

Ljubljana, meseca februarja 1907.

Št. 2.

Nemške volitve.

Ponosna nemška socialna demokracija je poražena. To ne zadeva samo Nemčije, ampak ves socialistični svet; zakaj nemška socialna demokracija je duševna voditeljica in učiteljica vesoljnega socialističnega gibanja. Kakor se je še nedavno sladil ves napredni in revolucionarni svet ob volilni zmagi Clemenceaua in Jaurès, tako se danes, dan po nemških volitvah, vsa evropska in ameriška reakcija veseli Bülowe zmage. Ne samo zmage nemškega kancelarja, temveč tudi zmage nemškega klerikalizma, centruma. Od leta 1890. dalje ni imela nemška socialna demokracija tako minimalnega zastopstva kakor ga ima danes. Pri volitvah leta 1890. si je priborila nemška socialna demokracija 40, leta 1893. 60, leta 1898. 58 in leta 1903. celo 81 mandatov. Danes zastopa nemško socialno demokracijo v državnem zboru le 43 mož. Treba pa je povedati, da bi bila brez pomoči političsko mislečega centruma pri ožjih volitvah dobila stranka komaj 30 mandatov.

Socialna demokracija torej nazaduje? Poglejmo!

Leta 1871. je dobila socialna demokracija 124.655 glasov, deset let pozneje (1881) 311.061, leta 1890. pa že 1.427.298 glasov. Tega leta si je priborila socialna demokracija priznanje kot stranka. Njeni glasovi so neprestano naraščali in leta 1903. — ob veliki socialistični zmagi — je združila stranka na svoje kandidate tri milijone glasov. Po glasovih je postala najmočnejša politična stranka. Pri letošnjih volitvah, ko si je socialna demokracija rešila od 79 mandatov le 43, pa je dobila $3\frac{1}{4}$ milijona glasov. Kljub porazu je pridobila okroglo 250.000 glasov. Samo v Berolinu je pridobila na glasovih 32.276.¹

Ko je lansko leto nemški kancelar Bülow razpustil državni zbor, je hotel razbiti in oslabil nemško klerikalno organizacijo, centrum. Ves vladni aparat se je razgibal. Toda elementi, ki jih je zbrala vlada okoli sebe — liberalci, svobodomisleci, konservativci — so bili zelo brezpomembna protiteža za centrum.

¹ Pred 40 leti (1867) je dobil pri volitvah socialnodemokratski kandidat v Berolinu, tiskar Feistel, 73 glasov. Letos so dobili kandidatje socialne demokracije v Berolinu 250.514 glasov.

Volilni blok meščanskih strank in stranic ni mogel zadeti centruma, pač pa socialno demokracijo, kateri je izneveril vsled svojih patriotičnih gesel nezanesljive kroge iz meščanstva. To meščanstvo si obeta iz vratolomne kolonijalne politike nemškega cesarja bogastva in zato ni moglo v politiki sedaj več slediti proletarski socialni demokraciji. Socialna demokracija je imela tu nevarnega, ne tekmeča, pač pa nasprotnika. Poleg tega je socialna demokracija v tej opasni situaciji še naskočila centrum. Vse, kar ne misli in ne čuti socialistično, je sedaj glasovalo proti socialističnim kandidatom.

Tako se je zgodilo, da je socialna demokracija zbrala okolo sebe ves nemški socialistični svet brez vsakega priveska in zato nima njena izguba mandatov tistega pomena, kakor se sedaj razglaša.

S to osamelostjo socialne demokracije pa je v zvezi velika zmaga centruma. Bülow je pač vzel s pomočjo patriotične volilne parole socialnim demokratom nekaj mandatov, ki so jih dobili politično brezpomembni liberalci, ni pa strl centruma. Kakor hitro je bil centrum vsled meščanskega bloka varen pred socialno demokracijo, je bila njegova zmaga gotova stvar. Edini upoštevanja vredni nasprotnik klerikalizma je socialna demokracija. Zato junkerski Bülow in za njim tavajoče veliko meščanstvo ni moglo doseči popularnega, socialistično-radikalnega ministra Clemenceaua.

Popolnoma napačno je tedaj pripisovati volilni poraz nemške socialne demokracije njenim dogmam in notranji okamenelosti. Treba je iti globlje. Socialna demokracija stremi po politični moči. Njen cilj je osvojiti si parlament in uveljaviti diktaturo proletariata, da se pospeši socialna revolucija in se s postavno silo omogoči prehod iz kapitalistične v socialistično družbo. Dokler se socialistična politika drži tega pravca, je seveda izključeno, da bi mogla ali hotela participirati na vladi meščanske družbe. Vsled teh ciljev mora politika proletariata biti negativna, obsojena v opozicijo. Posebno pa je na Nemškem prisiljena socialna demokracija ostati na tem svojem ekskluzivnem stališču. Nemška konstitucija je prav tako le navidezna kakor naša. Parlament ni namen vlade, ampak samo sredstvo, in demokracija se še ni uveljavila kakor na Angleškem in Francoskem.

Nastane vprašanje, ali bi ne bilo pametno, da zanemarja socialna demokracija svoj končni revolucionarni cilj in postane sedanjim razmeram prikladna ljudska stranka, stremeča le po socialnih in družabnih reformah? — Tu prihajamo do krize. Da se oklepa socialna demokracija svojega „končnega“ cilja, smatrajo meščanski elementi za dogmatiziranje in za okamenelost. Tu baje temelji zadnji socialistični poraz na Nemškem.

Stranka negacije danes še ne more hlepeti po vladi, ki bi jo sicer lahko dosegla. Ko bi stranka zapustila svoj absolutno rdeči prapor, bi zatajila svojo preteklost in se podala v negotovo in temno bodočnost.

Izključeno pa je tudi, da bi v Marksovem in Kautskyjevem duhu izšolani nemški in sploh socialistični proletariat bil dostopen taki eksperimentalni špekulaciji.

Upoštevajoč to temeljno revolucionarno stališče socialne demokracije, se mora reči, da zadnje nemške volitve ne pomenjajo socialističnega poraza, ker je stranka pridobila na volilcih, četudi je izgubila nekaj desetih poslanskih mandátov.

As.

Socializem in inteligenca.

(Nadaljevanje.)

Pri nas pa je nasprotno inteligent, ki se priznava k socialističnim idejam, še vedno redka izjema. Socialna demokracija sicer lahko že danes računa s skupino javno delujočih inteligentov, pravnikov, žurnalistov in literatov, toda ta peščica nikakor ne odgovarja oni ogromni masi delavstva, ki je zbrana pod zastavo te stranke. Ugovarjalo bi se seveda lahko, da nobena izmed mlajših strank — izimši morda realiste — nima za seboj znatnejših skupin inteligence. Ljudje, ki so delavni v vedi, literaturi in umetnosti, se ogibljejo pri nas politike na sto korakov, tako da pojav, ki o njem tu govorim, ne velja samo za socialno demokracijo, ampak se sme razširiti na razmerje češke inteligence k političnim strankam sploh. Toda socializem vendar ni samo to, kar se navadno razumeva kot politika, in njegova vsebina pomeni več nego življenje politične stranke. Socializem nudi obširno in vabljivo polje za znanstveno, filozofsko in umetniško delo. Razen proletarskega gibanja je v njem obenem gibanje idej, ki nimajo za svoj cilj samo zrevolucioniranje ekonomskih razmer, ampak tudi prerojenje življenskih nazorov, morale in duše ljudi. Socializem je močan tok, ki nosi na svojih valovih cele generacije v boljši svet bodočnosti. Poslednjih ciljev in postaj, h katerim dospe enkrat ta tok, sedaj sicer še ne vidimo, pač pa dobro razločimo glavno njegovo smer, ki nam kaže pot iz današnjih stisk. Tega vsega naša inteligenca ni zadostno razumela, tem manj, ker tiči v nji še preveč plašnosti, ki se boji svoje mišljenje privedi do skrajnih logičnih zaključkov, in ker je v nji premalo volje pomagati pri delu za temeljito premembo razmer.

Seveda, če se za nas socializem ne neha pri mejah socialnodemokratskega gibanja, in če razumemo pod tem imenom vse stremljenje po uničenju kapitalističnega sistema, potem seveda smemo reči, da je socializem posegel v naše duševno življenje že precej krepko. Eno celo pokolenje je stalo pod njegovim vplivom. Menim tako zvano napredno gibanje iz let devetdesetih, ki je z ono čudovito lahkostjo in samoumevnostjo, kakršno najdemo samo pri mladini, spajalo v sebi radikalni nacionalizem s kolektivizmom, državnopravništvo z anarhizmom, tolstojizem z aristokratskim individualizmom. Socialno-revolučni značaj tega gibanja se je kazal zelo razločno na njegovem levem krilu, ki je prihajalo polagoma in neopazno v socialno demokracijo. Ali izmed vseh idej, ki so polnile to napredno gibanje, je bil ravno socializem tisti, ki je sčasoma najbolj iz njega

izpuhtel. Posamezniki so prestopili v socialno demokracijo, toda večina naprednjakov, ki jih vidimo danes na čelu tako zvanih mladih strank, je poudarjala čimdalje bolj nacionalni in državnopravni značaj gibanja in bržkone smatra svoje nekdanje socialistično vzplamtjenje za mladeniško neumnost.

Drugi milje, v katerem se je seznanjevala češka inteligenca s socializmom, je bil realizem. Tu pa je ostalo pri trajnejših stikih s socialističnimi idejami nego pri naprednjakih iz let procesa Omladine. Četudi se je pokazal duševni voditelj realizma, prof. Masaryk, v svoji knjigi „Socialno vprašanje“ ostrega kritika marksizma, je imel ta njegov nastop le akademični pomen in ni napravil nobene propasti med socialno demokracijo in sedanjo napredno stranko. Politični položaj dovaja obe stranki v zavezo, ki sicer oficijelno ni potrjena, v resnici pa vendarle obstoji in se vsled razvoja dogodkov čimdalje bolj krepi. Ravno to je tudi eden izmed vzrokov, zakaj ravno oni sloji inteligence, ki s socializmom simpatizujejo in ki jih deli od njega pravzaprav le tenka stena, vendarle stoje v stran od delavskega gibanja: realizem jim je stranka, v kateri lahko izjavljajo te svoje simpatije, več ali manj platonične, kolikor jim drago, ne da bi se morali siliti v proletarsko mišljenje, ki jim je tuje. Zato lahko smatramo realizem za češki poskus socializirati meščansko inteligenco, kakor je to fabianizem na Angleškem. V vrstah realizma stoje sicer tudi ljudje, ki so socialno indiferentni ali pa prijatelji le zmerne reforme, poleg njih so pa tudi prepričani kolektivist, ki niso vstopili v socialno demokracijo samo zato, ker niso delavci. Sploh se sme reči, da je realizem znatno prispel k razumevanju socializma v bolj moderno vzgojenih slojih češke inteligence, da jo je odvadil ozkosrčnega buržoazijskega naziranja in jo naučil čutiti z delavstvom. Ker pa se realizem peča bolj s specialno češkim nego s splošnim socialnim problemom, sme se tudi trditi, da ni ustvaril svojega določnega tipa v svetu socialno reformatičnih stremeljenj in da je mnogo posameznikov na poti k določnejšim socialističnim oblikam le zadržal.

Drugi tok, ki odvaja mlado inteligenco od socialne demokracije, je anarhizem. V zadnjih letih je zadobil pri nas izrečno literarni značaj; literarni talenti so njegovi najpomembnejši oznanjevalci, njih publikacije tvorijo nekako levo krilo umetniško individualističnega gibanja v moderni češki literaturi — vse to podpira njegov vpliv na našo inteligenco, kolikor je je sploh zmožne revolucijsko čutiti. So zlasti med mladino posamezniki, ki se dajo lahko pridobiti z anarhističnimi teorijami, ker done mnogo bolj efektno nego program socialne demokracije, in ne nalagajo nikakih obveznosti ali discipline ter prepuščajo prosto pot najsmelejšim sanjam o osebni svobodi. Toda ta socialistična propaganda vzbuja med mladino bolj navdušenje nego prepričanje, zmes revolucijskih čustev, toda zelo nedoločnih, brez trdnje idejne podlage. Gotovo je zasluga naših literarnih anarhistov, da so nas z obilo prevodi brošur in člankov seznanili z revolucijskim mišljenjem romanskih narodov in nam tako dali priliko, da primerjamo te ideje z nazoni nemškega socializma, na katerega se opira socialna demokracija. Toda vpliv teh spisov se mi ne zdi posebno močan in ploden. Naša

inteligenca ne mara veliko razmišljavati in nove ideje učinkujejo nanjo prej po svoji resonanci čustev in sugestiji oseb, ki jih oznanjajo, nego po svoji vsebini.

Zato težko, da bi se smelo videti v tem čustvenem anarhizmu, kolikor ga najdemo v dijaštvu in v drugih slojih inteligence, kaj več nego mladeniško razpoloženje, ki se v poznejšem življenju izgubi. Onih inteligentov, ki so o anarhizmu popolnoma prepričani in ki smatrajo propagando zanj za nalogo svojega življenja, je tako majhna peščica, da bi se dalo tu ponavljati ono, kar je bilo rečeno o razmerju inteligence k socialni demokraciji. Ni pa tu seveda onega nesorazmerja med veliko veljavo, ki jo ima socializem v svoji zunanji obliki kot politična stranka, in med mnogo manjšim njegovim pomenom kot smer mišljenja in naziranja, o čemer sem govoril v začetku. Da, skoro bi se smelo govoriti tu o nesorazmerju v obratnem zmislu: anarhizem ima pri nas skoro večjo veljavo kot idejna smer nego kot gibanje v delavstvu, kar ima seveda zahvaliti nekaterim literarnim imenom in podjetjem, ki so z njim v zvezi.

(Dalje sledi.)

Oskar Wilde.

Priobčil dr. Ivan Prijatelj.

Mislím, da je čas, da se imenuje to ime tudi v slovenski literaturi. Nemška ga je že par let polna. S francoskim slovstvom je bil celo svoje življenje v najožji dotiki, to se pravi, živel je s francoskimi pisatelji „fin de siècle“-a bohemsko življenje v pestrem, lahkoživem Parizu, ki mu je bil ljubši od meglene, mrzle in rigorozne njegove angleške domovine. Med zadnjim francoskim pisateljskim pokolenjem je tudi izginil, najprej duševno, potem tudi telesno. To se je zgodilo potlej, ko je bil že prestal na Angleškem dolgoletno ječo, kamor ga je bila vrgla obsodba radi homoseksualnosti. Potem se je v krasno njegovo mladeniško lice globoko vrezal izraz gnusa in zaničevanja, obdal se je s pozo „slave demoralizatorja“ in nič več ni pisal. Razvalina. A sedaj so pisali drugi namesto njega. Gospod Barrès je hodil poslušat sipajoče se fraze in paradokse ter opazovat geste nesrečnega lorda, da jih je potem oznanjal svetu kot evangelij nove estetike živcev in impresije. Noben mladi pariški literat si ga ni upal več vabiti na večerje k Voisinu, pot v literarne salone mu je bila zaprta; a vendar so letali vsi oni nekdanji dekadentje in simbolisti devetdesetih let, ki so danes ugledni pariški literatje, v buljarne kavarne poslušat tragičnega izgnanca človeške družbe, ko je trosil okrog sebe izreke svoje trpke deziluzije, paradoksalne, duhovite zagovore in fantastičnofilozofske bajke, prizor, kakor da bi kralj trgal v kosce svoje škrlatne plašče in delil obleke beračem umetnosti.

Wilde je poginil nekje v Parizu in nihče mu ni govoril nagrobnega govora. Njegov duh pa živi vedno plodovitejše življenje v francoski moderni

umetnosti. — V zadnjem času je prodrli tudi že med Slovane. Prevajajo in igrajo ga Čehi, marljivo se bavi z njim moskovska moderna, nekatere njegove stvari je preli Baljmont v sijajne svoje verze. Seznanjati so se začeli z njim Poljaki. Elegantni izdajatelj W. Wiediger je izdal v Krakovu „Zločin Artura Savila“ in one dni mi je prišla v roke iz njegovega založništva druga knjiga, v kateri je zbral Adolf Nowaczynski Wildove aforizme ter nekaj krajših slik, katerim je dodal svojo pregledno informativno študijo.¹

Wilde je v umetnosti naravnost revolucionarnega pomena. Moderni individualizem je našel v njem svojega mogočnega glasnika. On je osmešil sisteme in dogme, prinesel v zatohle stavbe, polne težke, pedantične idejne konsekvencnosti dih svobodno in božansko delujoče prirode, prepričanje, da tek svetá ni tako gladek, šolsko pravilen, kakor misli samozavestni kabinetni dialektik, ki vidi samo široko, vsem vidno, skoro banalno stran stvari, a ne vidi in nima zmisla za manj vsiljive, a ravno tako važne nasprotnosti strani.

Oživil je Wilde plodovito skepso grških zofistov, ne onih vulgarnih, špekulantnih advokatov, ampak globokih, razočaranih in zato mirnih ter modrih filozofov, nasprotnikov vsakega dogmatizma in edinozveličavnega patosa, zavedajočih se, da za vsako trditvijo molči tiha, nevsiljiva in zato tembolj simpatična negacija. Postal je zagovornik negacije. To se pravi, trdil je to, kar svet zanika, in zanikoval to, kar svet trdi. To je bila znamenita njegova paradoksalnost. Ta mladi lepi demon je posvetil v mehanizem življenja in dal svetu slutiti o onem nepreračunljivem snovanju svetovnih sil, ki delajo življenje misterijozno bolj, kakor si misli samouverjeni pozitivist in drugače, kakor se boji pošten kristijan. Odkril je skrivnost, ki pravzaprav edina zasluži, da se z njo bavi vedeževalka umetnost. Njegov demonični skepticizem je prinesel v poezijo mračenje globin ter bliskanje in iskrenje podnebesnih, neobjetnih višin. Z eno besedo: Wilde je podiral templje in razglašal svobodno pravico, da jih smejo zopet zidati močne individualnosti po celi zemlji. In poslej se bo šele spolnilo, da se bo molil po celi zemlji in na vseh krajih on, ki je stoobrazen in eden.

* * *

V zadnjem desetletju je dohitela naša literatura druga slovstva v njihovih smereh. Moderni individualizem je našel pot tudi v našo lepo knjigo. A samo v knjigo, zakaj občinstvo naše nima zanj še nobenega zmisla. Deset let že deluje in se vbada Cankar na našem leposlovnem polju v tej smeri. In koliko je pri nas ljudi, ki bi vedeli, kaj dela in hoče? Res je, da ga mladi pisateljski naraščaj posnema, a čisto brez glave in tako, da se Bogu usmili. In vsega tega je kriva naša, na pomanjkanju kriticizma bolna kritika: ona ravno tako, ki ga dela — mesto da bi ga pomagala razumeti — še bolj kompliciranega, nego je v resnici, kakor ona, ki ga brez zmisla za moderne poglede v umetnosti meri

¹ Adolf Nowaczynski. Oskar Wilde. Studium. Aforizmy. Nowele. Kraków 1906.

ob zaprašenih srednjeveških estetičnih navodilih. Oh, ko bi se pri nas že našel človek, ki bi našo bohotno kritiko malo pretresel! Zanimivo bi bilo zrnje, ki bi ostalo pod vetrnikom. Morebiti bi šele potem zavel preko naših umetniških poljan duh kriticizma, ki je oni osmi dar sv. Duha, ki bi morali zanj prositi vsak dan, ako se nočemo zadušiti v plevelu.

Namen tega članka ni, „odkriti“ Slovincem izbranega angleškega individualista Wilda in jim ga pokazati v vsej njegovi očarujoči prikazni. Mislim, da je našim boljšim ljudem, ki jim Evropa ni deveta dežela, vsaj toliko znan kakor meni. Ako sem se namenil, priobčiti v naslednjem (po omenjeni zbirki Nowaczynskega) nekaj njegovih aforizmov o umetnosti in kritiki, sem storil to zato, da bi predramil našemu širšemu občinstvu kak živec in vrgel mednje vsaj kako slutnjo o tem, kar hoče moderna umetnost.

Wildovi aforizmi o umetnosti in kritiki.

Dvoje svetov je. Prvi, ki se o njem ne govori, ker se ga vidi; in to je resnični svet. Drugi je svet umetnosti, o katerem se *mora* govoriti, ker bi ga sicer ne bilo.

*

Umetnik je stvarnik lepih resničnosti. Sebe obvladati in svoji umetnosti dati svobodo je njegov namen.

*

Umetnost ne predstavlja nič drugega nego sama sebe.

*

Umetnik nima pravice hoteti kaj dokazovati.

*

Skrivnosti sveta leže izključno samo v tem, kar je čutno, ne pa v tem, česar ne objamejo čuti.

*

Ako ljubiš umetnost, jo moraš ljubiti bolj nego vse na svetu. A to ljubezen mora preklinjati razsodek. Nekaj nezdravega je v tem silnem vzljubljenju umetnosti. Taka ljubezen je preveč slepeče bleščeča, da bi mogla biti zdrava. Kdor si naredi iz nje programno točko življenja svojega, se mora na vse večne čase zdeti svetu ničeven sanjač.

*

Umetnost lahko sovražiš iz dvojnega vzroka: prvič, ako je v resnici ne preneseš. Drugič, ako jo ljubiš v mejah razsodka.

*

Samo umetnost in še enkrat samo umetnost nas izpolnjuje. Samo umetnost in še enkrat samo umetnost nas obvaruje nevarnosti umazane povodnji življenja.

*

Edine v resnici lepe stvari so one, ki nas absolutno nič ne brigajo. Dokler nam je kakšna stvar koristna ali potrebna, dokler nas napolnjuje z bolestjo ali radostjo, dokler je integralna komponenta naše najbližje okolice, dotlej leži za mejo kraljestva lepote. Baš zato, ker nas Hekuba nič ne briga, je njeno trpljenje krasen predmet tragične umetnosti.

*

Včasih se vrine tudi v naše življenje neke vrste tragedija, skrivajoča v sebi elemente lepote. Ako so to pravi elementi, tedaj vzbuja cela stvar naš prirojeni zmisel tragike. In tu nenadoma odkrivamo, da že nismo več igralci tragedije, ampak gledalci njeni; eventualno oboje. Opazujemo sami sebe in prizor take predstave je včasih čudovit.

*

Važneje je to, ako se kdo naslaja ob popku rože, nego to, če kdo preiskuje njene korenine pod mikroskopom.

*

Živimo ob času, ko se preveč čita, da bi človek mogel biti moder, in preveč misli, da bi človek mogel biti lep.

*

Vsako lepo pripada svoji dobi.

*

Delo umetnosti je vselej izjema. Priroda, ki ne vstvarja nič stalnega, se neprestano ponavlja, da od tega, kar je vstvarila, nič ne izgine. Mnogo narcis raste na svetu. A slednja živi samo eno dobo.

*

Umetnost se pričinja pri nadčutni dekoraciji, pri čisto fantazijskem snovanju, ko se pričneš baviti s tem, kar je neresnično in ne eksistira. To je prva faza. Nato se življenje zaljubi v ta novi čarobni krog in prosi vstopa v začarani, nadčutni ris. V tem stanju porablja umetnost življenje kot del svojega neomejenega materiala, ga pretvarja in mu daje nove postave; med seboj in pa resničnostjo izmišlja, sanja in gradi stalne meje lepega stila in idealne dekoracije. To je druga faza.

Tretja faza nastopi takrat, ko zmaga življenje in iztira umetnost v puščavo. Ta faza se imenuje doba dekadence... In v dobi te dekadence smo živeli včeraj.

Dalje s'edi.

Pregled.

Politika.

Stojimo pred faktom, da je postala v Avstriji *splošna in enaka volilna pravica za državni zbor zakon*. S tem pa nastopamo novo dobo, ki sega v svojih temeljih globlje nego vse dosedanje izpremembe volilnega reda.

V prvem desetletju našega ustavnega življenja (1861 — 1872) je odločevalo v naši politiki češko-poljsko fevdalstvo in nemška buržoazija, nemški trgovski in industrijski kapital. Poslance v državni zbor so volili deželni zbori, v katerih so po Schmerlingovem volilnem redu imeli večino fevdalci in buržoazija. Sad te politike je dualizem.

Leta 1873. pa je buržoazija v nasprotju z veleposestniki dosegla izpremembo ustave v tem zmislu, da se je odslej volilo v državni zbor direktno in ne več po deželnih zbori. Nemška buržoazija je nastopala proti češkim in poljskim fevdalcem, ki so bili kot agrarci nasprotniki industrializacije države.

Nastopa druga doba ustavnega življenja (1872 — 1885), v kateri se oglašajo k besedi malomeščani in kmetje, srednji stanovi, zahtevajoči, da se jim omogoči pristop v državno zbornico z znižanjem cenza, z znižanjem direktnega davka, ki je bil potreben za izvrševanje volilne pravice. V tej drugi dobi niso več edino Nemci odločujoči faktor, ampak na pozorišče prihajajo nenemški slovanski narodi, pri katerih so razviti srednji stanovi: mali obrtniki, trgovci in kmetje.

Leta 1885. se je znižal volilni cenzus na 5 gld. direktnega davka v mestni in kmetiški kuriji. S tem so se odprla na stežaj vrata v parlament srednjim slojem (tako zvanim „petakarjem“). Nenemške narodnosti, Slovani so prišli do večje veljave in moči, odtod v tej tretji dobi ustavnega življenja (1885 — 1895) hudi narodni boji med Nemci in Slovani. Toda že se je začel oglašati zunaj parlamenta nov družabni sloj, industrijski proletariat, delavec, organizovan na mednarodni podlagi.

Leta 1896. se je uvedla splošna volilna pravica za peto kurijo, s katero je stopil na politično poprišče avstrijski proletariat. Začenja se četrta doba političnega življenja (1895 — 1906).

Sedaj so bili zastopani v javnosti vsi narodi in vsi sloji. Toda v kakšnem razmerju? Bil se je narodni in socialni boj, toda z neenakimi močmi. Parlamentarno zastopstvo ni odgovarjalo faktični moči zunaj parlamenta niti v narodnem niti socialnem oziru. Stranke niso mogle biti organizovane gospodarsko in kulturno. Odločilna je bila kurija, v kateri je moral posameznik voliti, če je hotel izvrševati svojo državljansko pravico, ne pa njegova narodnost in družabni sloj, h kateremu je gospodarsko in kulturno pripadal. Ponavljala se je nepretrgoma parlamentarna obstrukcija in poulični boji. Nastala je potreba po koreniti, temeljni izpremembi volilnega reda, po odstranitvi kurij sploh. Splošna in enaka volilna pravica je

postala neizogibna posledica dosedanjega razvoja. In avstrijski proletariat jo je izvojeval!

Z letom 1907., z uvedbo splošne in enake volilne pravice, se je šele postavil temelj za sorazmerno tekmovanje vseh avstrijskih narodov in vseh družabnih slojev.¹

Socializem.

Socialna reforma. V Turinu (Italija) je zveza delavcev, uslužbenih v tamkajšni tovarni avtomobilov, sklenila z vodstvom podjetniške družbe plačilno pogodbo. Ta pogodba je zanimiva v toliko, ker sloni na ideji, ki je še malo znana. Iz obširne pogodbe posnamemo sledeča določila:

1. Pogodba velja tri leta.
2. Plače delavcev se uredijo po razredih.
3. Vodstvo podjetja v tem času ne sme znižati delavskih plač.
4. Delavci v tem času ne smejo zahtevati povišanja plač.
5. Delavska zveza preskrbuje tovarni potom svoje posredovalnice potrebne delavce. Tudi delovodje morajo biti priporočeni od delavske zveze. Delavcu, ki ga zveza odstavi iz svoje srede, mora tudi tovarna odpovedati delo.
6. Na vzdrževanje in kontrolo te plačilne pogodbe pazi posebej za to izvoljena komisija. Ta sestoji iz dveh delavcev in dveh uradnikov. Prva dva določi delavska zveza, druga dva podjetniška družba.

Nadalje obsega ta pogodba sledeča določila:

Ako krši pogodbo v teku treh let delavstvo s štrajki, izgubi delavska zveza ves denar, ki ga puščajo delavci podjetniku od 1. januarja dalje. Vsak uslužbenec tovarne pušča od svojega tedenskega zaslužka eno liro (90 vin. avstr. veljave) podjetniku, tako da sprejme podjetnik vsak teden od 2000 uslužbencev 1800 kron. Vsak teden naloži denar že omenjena kontrolna komisija plodonosno v banki za delavstvo. Če bi pa podjetniška družba kršila to plačilno pogodbo, je dolžna izplačati delavcem 200.000 lir (180.000 kron), ki jih mora položiti v banki in knjižico izročiti mestnemu županu.

Ta plačilna pogodba je bila sklenjena pred notarjem in sodi o njej v slučajih spora razsodišče. V razsodišče pa volijo dva člana delavci, dva delodajalci. Mestni župan je pa predsednik. Proti razsodbi tega razsodišča ni rekurza. — Denar umrlih delavcev pripada dedičem. Po preteku treh let dobe delavci denar, ki so ga vplačali tedensko po eno liro, povrnen.

Ta pogodba je zanimiva zaradi tega, ker je nekak zakon, ki ga je sklenil del državljanov med seboj; zakon, ki ga je močna zveza delavcev vsilila delodajalcem brez političnih bojov in brez vladnih mešetarjev. Take socialne pogodbe

¹ S problemom avstrijske ustave se peča zlasti politik *Rudolf Springer*. Najnovejši njegov članek o tem v „Österreichische Rundschau“ z dne 15. decembra 1906. pod naslovom: *Das gleiche Stimmrecht und das Herrenhaus*.

pa so mogoče le tam, kjer so delojemalci in delodajalci organizovani in si povsem jasni glede tega, kaj je mogoče doseči in dati.

Fr. Milost.

Slovenska strokovna organizacija. Glasilo avstrijske strokovne komisije na Dunaju „Die Gewerkschaft“ prinaša v svoji številki z dne 25. januarja 1907. sledeče poročilo jugoslovanskega strokovnega tajništva v Trstu (*tajnik Josip Kopač*).

1. decembra 1905. v Trstu ustanovljeno jugoslovansko tajništvo ima svojo najglavnejšo nalogo v tem, da organizuje slovenski proletariat Trsta, Istre, Gorice in Gradiške, Kranjske in južne Štajerske. Dejstvo, da navadno v teh deželah pogrešamo velike industrije — ti kraji so pretežno večjezični in prepojeni s klerikalizmom — otežkuje to nalogo. Toda vkljub vsem tem zadržkom se je posrečilo tudi v teh deželah spraviti strokovno organizacijo na noge.

Vsled sistematičnega agitacijskega dela se je posrečilo skupno število slovenskih strokovno organizovanih delavcev povišati od 4100 lanskega leta na 7603. Shodov je bilo skupno 231. Tudi nekaj mezdnihi bojov se je z uspehom završilo. Najznamenitejši mezdni boj je bil oni rudarjev v Alboni, ki je končal po 18 tedenskem boju s popolnim uspehom in katerega se je udeležilo 1000 delavcev. Tudi stavka sodarjev v Trstu je končala po 5 tednih s popolno delavsko zmago. Stavki pivovarnih delavcev v Ljubljani in kamenarjev v Trstu sta, žal, končali z zmago delodajalcev.

Novih centralnih podružnic se je ustanovilo 6, vplačevalnic pa 5. Število članov se deli po posameznih krajih naslednje:

V Trstu in njegovi okolici so slovenski delavci skoraj izključno zastopani v treh železničarskih podružnicah, v različnih podružnicah transportnih delavcev, pekov, lesnih delavcev, stavbeniških delavcev, v lokalnem društvu sodarjev in v Magazini Generali. Zadnji dve društvi se pripravljata, da se centralizujeta. V poslovnem letu je bilo v tem okraju 71 slovenskih shodov ter ena konferenca. Na konferenci so bile zastopane tržaške in goriške organizacije. Člansko število je poskočilo od 1300 na 2478.

V Gorici in Gradiški so se razmere vsled nove alpske železnice nekoliko izboljšale. Nova podružnica se je ustanovila v Divači, vplačevalnice pa v Gorici, Sv. Luciji in Kormon. Skupno število organizovanih slovenskih delavcev je poskočilo od 800 na 1053.

Tudi na Kranjskem so se razmere, četudi ne posebno, vendar vsaj nekoliko izboljšale. 43 strokovnih shodov se je izvršilo. V sledečih krajih so se ustanovile nove skupine: Na Jesenicah za železničarje in ena vplačevalnica za kovinarje, v Št. Petru na Krasu podružnica za železničarje, v Postojni in Borovnici so se ustanovile vplačevalnice za železničarje. Najpomembnejše organizacije so one železničarjev, rudarjev, lesnih in tobačnih delavcev. Število članov je poskočilo od približno 2000 na 2291.

V drugi polovici poslovnega leta se je južna Štajerska priklopila tržaškemu tajništvu in je bilo v raznih krajih 40 shodov in sicer: V Trbovljah 2, Zidanem

mostu 8, Celju 5, Brežicah 3, Sv. Jurju na Ščavnici 1, Slov. Bistrici 2, Poljčanah 2, Pragerskem 8, Ptuju 5, Ormožu in Mariboru 3. Največ se je govorilo v dveh jezikih. Nove železničarske podružnice so se ustanovile v Zidanem mostu in na Pragerskem. Situacija v teh narodnostno mešanih krajih je, razun v Trbovljah, dobra. Vsled ustanovitve rudarskega tajništva v Trbovljah si je skoraj razbita rudarska organizacija zopet opomogla in je zaznamovati vesel napredek. Na Pragerskem se bo ustanovila skupina lončarskih in v Sevnici lesnih delavcev. Strokovno organizovanih slovenskih delavcev je v tem okrožju 1261.

Temu tajniškemu poročilu se mora pripomniti, da slovensko delavstvo na Koroškem še ne pripada v področje tržaškega tajništva.

Jugoslovanska socialna demokracija je imela svoj V. strankarski zbor 2., 3. in 4. februarja letos v Trstu. Delegatov se je zglasilo 59. Zbor je posvetil svojo pozornost praktičnemu delu. Sklenil je med drugim ustanoviti v Ljubljani tiskarsko zadrugo z namenom izdajati in zalagati časopisje in druge strankarske publikacije. Tudi se je sklenilo ustanoviti politično tajništvo, kar je za razvoj socialne demokracije velikega pomena.

Glavno glasilo stranke „Rdeči Prapor“ bo izhajal za časa volitev kot dnevnik. Pri prihodnjih državnih volitvah nastopi stranka v 12. slovenskih volilnih okrajih in je upati, da v nekaterih okrajih tudi prodre. Med imeni njenih kandidatov omenjamo zlasti dva: *Etbin Kristana in Ivan Cankarja*, v slovenski literaturi vodilna moža. Njuni kandidaturi zagotavljata socialistični ideji na Slovenskem lepšo bodočnost.

Na strankarskem zboru se je obravnavalo o jako delikatni temi: Socialna demokracija in jugoslovanstvo.

Največ vsled te točke dnevnega reda je odposlala srbska socialistična stranka na zbor iz Belega grada svojega zastopnika, sodruga Tucovića. Ta točka je vredna, da se bomo pozneje enkrat tudi mi oglasili k debati.

Četrty strankarski zbor hrvaške socialno - demokratične stranke v Osjeku o božiču leta 1906. je obiskalo 174 delegatov in 3 gostje (1 iz Srbije, 1 iz Bosne in Hercegovine in 1 iz Ogrskega). Dohodki stranke so znašali 5266.82 K. Izginil je deficit pri listih in se pokazal dobiček okroglih 350 K. Tiskalo se je okrog 4000 izvodov. Shodov je bilo okolo 2000, med njimi 77 javnih ljudskih shodov. Strankarskega davka se je plačalo 3525.79 K. Na zboru se je sklenilo izdajati nemški in srbski agitacijski list, organizirati poljedelske delavce in maloposestnike, predložiti prihodnjemu strankarskemu zboru osnovo novega organizacijskega štata, pristopiti k mednarodni socialistični zvezi in razpravljati o izpremambi strankarskega programa. Obenem s strankarskim shodom je zborovala *deželna konferenca strokovnih organizacij* na Hrvaškem in v Slavoniji. Njena naloga je bila centralizacija dosedanjih lokalnih organizacij. Vseh organiziranih delavcev je 13.104.

Razno.

Svobodna Misel. Glasilo slovenske sekcije „Svobodne Misli“.¹

Program novega mesečnika je sledeči:

Ideal „Svobodne Misli“, mednarodne zveze za obrambo pravice svobodnega izražanja vsake človeške misli na verskem, političnem in socialnem polju, je približno tako-le stanje družbe:

I. *Znanost*, ki je stremljenje po absolutni resnici, naj uravnava in urejuje razmerje posameznika nasproti družbi in celemu vsemirju, naj vodi človeštvo k delu, vzorom, radostnemu življenju.

II. Njena *nravstvena* posledica bo morala, soglašajoča z znanstvenim spoznanjem in družabno vestjo, ki se bo izvajala s človekoljubjem in človeško solidarnostjo vsakega izmed naših bližnjih in ki bo učila razumno omejitev osebne svobode v prosep celote.

III. Ta etika se bo *sociološko* izražala v družbi, ki jo bo upravljala volja ljudi brez nasilja predpravil stanov ali razredov, in sicer v dosegu gibkejši in pravilnejši družabne organizacije, v kolikor mogoče malih in federativnih oblikah.

Sredstev in metode za dosego tega *vzora* Svobodna Misel ne predpisuje, ker ne mara biti dogmatična; skrbeti hoče za sintezo stremljenj, vodečih do tega smotra, toda prepušča vsakemu somišljeniku, da deluje zanj po svoji zmožnosti in vesti; stoji izven strank in zahteva od njih samo svobodo mnenja, ker je prepričana, da je samo s svobodnim razmišljanjem mogoče najti faktorje in zaključke, na katerih bo možno snovati boljše prihodnjost človeštva.

Kot *načrt za delo* si določa Svobodna Misel tole:

I. Vsakoršno podporo vsakemu stremljenju, ki ima za namen zavednost, plemenitost in blaginjo človeštva kakor v etičnem, tako tudi v družabnem oziru; kolikor mogoče širiti vse misli, katerih smoter je nravna, umska in telesna povzdiga človeka.

II. *Boj proti klerikalizmu*, t. j. kakoršnemukoli nasilstvu proti mislim ali njih nositeljem v prosep kakoršnukoli dogme, ki je zapreka razvitka in vsled tega zadržuje človeštvo na poti k popolnosti. Ta boj naj se vrši z navajanjem misli na samostojno razmišljanje, ki je najboljše sredstvo proti vplivu in moči dogem, ali pa s potrebno obrambo.

III. Odstranjevanje nasilništva sploh, najsi bo že na polju dela ali osebne svobode. Razume se samo po sebi, da obsoja Svobodna Misel, da se kapitalizem ali militarizem polaščata posameznika, ker smatra to za evolučno stopinjo doslej barbarskega človeštva, ki bo premagana in nadomeščena s popolnejšo. Svobodna Misel ne stavi nikakih načrtov v tej spremembi, prepušča prihodnjim dobam njih uresničenje in izvršitev, pač pa podaja vsem roko v pomoč, ki delujejo za ta smoter.

¹ Uredništvo in upravnštvo Praga-Vinogradi, Češko. Izhaja desetkrat na leto in velja za celo leto 2 K, za pol leta 1 K.

Vsled tega vzora in dela, ki se opirata s svojimi temelji na neuničljivo hrepenenje človekovo po sreči, je Svobodna Misel upravičena, da obstoji, ker je vsled obojega logična in nepremagljiva potreba dosedanjega idejnega razvitka človeštva.

To je program Svobodne Misli. Priporočajoč list v gmotno in duševno podporo vsem, ki jim je mar zlasti za gibanje na polju verstva, naznanjamo, da nam je obljubil slovenski delavec napisati poseben članek o Svobodni Misli, kakor jo smatra on s svojega stališča.

Junaki. Ko sem pisal za „Naših Zapiskov“ zadnjo številko lanskega leta svoje mnenje o Aškerčevih novejših publikacijah, je naneslo, da sem se moral obrniti proti tistemu načinu kritiškega poročanja, ki je sedaj v nas običajen. In ob Aškerčevih „Junakih“ sem napovedal boj proti tej kritiki, ki se mi vidi kvarljiva in vse preje, nego zdrava, poštena in objektivna. Ko pa je moj sestavek izšel, došel mi je iz slovenskih umetniških krogov poziv, da naj bi raztegnil svoj boj na širše poprišče, da naj bi ga ne omejil na literarno kritiko, ampak da naj bi ga naperil proti načinu našega kritikovanja vobče — tudi glede drugih panog umetništva.

Temu pozivu sledim tem rajši, ker se mi je pokazalo, da se tudi na drugih njivah naše kulture ne gospodari umno, da se ljulika ne puli dovolj korenito, da se ji marveč le prečesto daje prostora dovolj, da zasenči klas in mu izpodjeda sočno zemljo. In tako se mi je program raztegnil v širino in v daljavo. Ne zatrujem niti ne obetam, da bom povedal bogve kaj novega. Vse to, kar nameravam spraviti na dan, je stvar neštetokrat zmlačena in zvejana v tihem kotičku. Kar hočem, je le to, da se ta tihi šepet v kotičku okrepi v glasen, možat klic, ki se bo čul črez našo plan in ki naj ravno s svojo jakostjo izzori ono, česar pritajeni šepet ni zmogel: odkritosrčnost glede zadev, ki so javne, potom odkritosrčnosti izboljšanje naših kritičnih in tem potem tudi naših umetniško-kulturnih razmer.

Udomačila se je v nas navada, da napiše ta ali oni, bodi v to upravičen in sposoben ali ne, „kritiko“ in jo dene v liste. Da bi pa svoje ime postavil pod svoj izliv — tega ne, rajši se previdno skrije za brezimnost ali pa za psevdonom ali za šifro, prav tako strahopeten, kakor tisti fant, ki izza varnega plota luča kamenje — potem pa zbeži, da ga ni mogoče potipati. Gospoda kritiki, temu mora biti konec, kajti tako početje je nevredno, brezčastno in brezplodno. Ni ga lažjega posla, nego javno se lotiti koga, bodi da ga s hvalo kujemo v zvezde ali da ga s kvedrom steptamo v blato. Ali drugo je, nositi odgovornost za svoje početje. Kdor si ne upa pod svoje javno povedano mnenje postaviti svoje pošteno ime, dokumentuje s tem, da si sam ni gotov, ali je njegovo mnenje pravo ali ne, da torej sam ni preverjen, da je njegovo mnenje toliko zorno, da bi smelo vsaj približno šteti za objektivno, torej merodajno. In zato se rajši skrije za plot prepuščajoč odgovornost drugim in ne pomisli, da je tako početje nedostojno, ker utegne napraviti čisto nedolžnemu človeku sumničenje, da je on

dotičnik, ki je metal konfeti ali pa gnila jajca. Morda pa je anonimnost imela svoj izvor tudi še iz drugih nepoštenih vzrokov: ali je preko mere hotel povišati prijatelja in delal nekako pro domo — kar se z objektivnostjo, ki je prvi postulat vsake kritike, nikakor ne sklada —, ali pa je iz katerikoli ozirov zamahnil po nasprotniku krepkeje, nego bi smel, če bi hotel ostati objektivni — skratka, vsakdo, ki zatajuje svoje pravo ime, mora imeti zato vzroke, ki se boje dnevnega sveta, in zato je vsako tako zatajevanje sumljivo, ponajveč naravnost nepošteno, vedno pa nemožato. Je pa vrhu vsega še brezplodno. Menda vendar ni čisto vseeno, kdo je napisal hvalo ali grajo! Saj je jasno, da se bom ravnal po migljajih, ki mi jih je dal človek, kateremu zaupam vsled njegove razsodnosti, da pa bom šel preko migljajev, ki mi jih je dal človek, o katerem sodim nasprotno. Vsaka kritika mora imeti nekaj avtoritativnega — in če kje, tedaj baš pri njej stavek: ne *kdo*, marveč *kaj*, nima absolutne veljave. Če pa ni pod njo čitati nikakega imena, kako lahko se zgodi, da grem mimo nje, ne da bi se ozrl nanjo. Ali to zadnje je še najmanjše, prvo in največje je, da je tiste skrivanje nemožato in vedno sumljivo — zato bodi naše geslo: podpiši se pošteno, kadar govoriš javno, in vzemi odgovornost nase, kakor je to edino pravo za človeka, ki hoče, da se ga bo smatralo dostojnim.

Toliko se mi je videlo umestno povedati, predno se spustim v podrobno.

Na dolgu sem najprej nekaj kritičnih opomb k Aškerčevim „Junakom“ in sploh k njegovim novejšim publikacijam. Ko dokončam to, se obrnem na splošneje polje naših kritičnih razmer.

Fr. Kobal.

(Dalje sledi.)

Književnost.

Ivan Cankar: Krpanova kobila. Okraske in karikature narisal Hinko Smrekar. Založil L. Schwentner v Ljubljani. Ta knjiga je deseta, ki jo je Cankar izdal pri Schwentnerju. Oba, pisatelj in založnik, harmonično obhajata nekak jubilej. Jubilej je napisal Cankar in je napisal svojo biografijo. Samo takega si je mogoče misliti Cankarja, kakršnega se je sam narisal. Človek čuta! Sanjava, mehka in občutkov prekipevajoča je bila pot od liričnega pesnika do pisca „Krpanove kobile“. Zadnjič me sreča na cesti dostojen človek, prijatelj pošten in tudi za literaturo se zanima toliko, da kupi Cankarja vsako novo knjigo. Pravi: „Ti, čudno je to, ta Krpanova kobila; tista biografija namreč. Kdaj pa je bil ta človek rojen, kje je hodil v šolo in tako dalje. Vsega tega nič ne pove — kujon“. Molčal sem in kimal. Mož me je spravil v zadrego. In kakšno zadrego. Kje pa je — kobila, sem si mislil in sem ga pogledal naravnost v oči. Bile so velike, začudene in malce podplute s krvjo. Kakor bi uganil moje misli, se je nasmehnil! Zadrega!

Pa nazaj k Cankarju. Kljub blagemu svojemu srcu me je potisnil lepo na klop in me prisilil, da sem njegov — poročevalec. Jaz sem se udano udal in se bom smejal poročevalcem, ki ne bodo priznali, da so pri Krpanovi kobili samo poročevalci. Grenka ironija in hudoben sarkazem je nametan kupoma, zapravljivo v tem drugem odstavku knjige. To je portret dobe. Morala in nazoni naše sedanje slovenske dobe se zrcalijo v Krpanovi kobili. Ne dvomim, da se tudi pisatelj zaveda, da je to precejšnja porcija, ki je naše „literarno izobraženo“ občinstvo in naši „kulturmaherji“ ne bodo použili s posebno slastjo.

Tretji del obsega tri novele, od katerih je menda najlepša pač zadnja „Spomiadi“. Nekaj tako mehkega in lepega je ta novelica o Mařenki, o njenem travniku zelenem, nepokošenem, da jo čitamo dvakrat in trikrat. Novela „Na otoku“ spominja zelo po svoji snovi in načinu risanja na Rusa Leonida Andrejeva.

Knjiga končuje z daljšo povestjo o Poslednjih dnevih Štefana Poljanca. Ta povest spada pravzaprav v neposredno bližino Krpanove kobile.

Štefan Poljanec je natura, ki hoče „uvaževati praktične razmere“, kakor to dela Petrin, a ne zmore vsega tega; zakaj „uvaževati“ se pravi nepošteno, lažljivo misliti in delovati. Nedolžen literat pride do „uvaževanja“ le redkokdaj. Poljanci so ljudje poštenega, človeškega kova, ki jih svet ne prenaša rad. Tudi jih ni mnogo, vendar se vrste nepretrgoma, brez prestopka in konca. Sicer se ne gre za Štefana Poljanca in njegove pravne naslednike, gre se za Petrino in njih neveste; gre za Kositarja, ki ga je treba torej nagovoriti:

„Ne zameri, Kositar, da te ustavljam na cesti vpricho drugih ljudi; ampak, če Ti je hudo, da bi govoril z mano, stopiva v vežo; tema je.“

Tako je treba, Štefan Poljanec, da govoriš o Kositarju in drugih enakih. Časih se zmotiš in postaneš predrzen. Tedaj se varuj...

Tam prihaja zopet moj prijatelj, tisti dostojni in pošteni, za literaturo in Cankarja se zanimajoči človek.

A. P.

Hans Kirchsteiger: Pod spovednim pečatom. Roman. Poslovenil Etbin Kristan. Idrija 1907. Založništvo časopisa „Naprej!“ Cena prve knjige 2 K 60 v.

Kirchsteiger, bivši katoliški duhovnik, je med Nemci znan pripovedni pisatelj. Njegov roman „Das Beichtsiel“, katerega prvo knjigo imamo sedaj tudi v slovenskem jeziku, se je naglo in zelo razširil.

To je v resnici lepo berilo. Kirchsteiger pripoveduje tako, da čitatelj ne more odložiti knjige. Tudi že potem, ko jo je prebral, rad poišče v knjigi lepe odstavke in čita znova. Poleg tega se odpira v knjigi nam, neduhovnikom, nov svet, ki je risan zelo verjetno in pestro. Pravijo, da tendenca ne spada v lepo slovstvo. Ta roman je vsekakor tendenciozen in je ob enem umetniški. Sicer je že stara in znana stvar, da so vsi veliki pisatelji tendenciozni, ker pri slikanju resničnega življenja drugačni biti ne morejo in ne — smejo.

Roman „Pod spovednim pečatom“ nam slika pred vsem trpko in nezavidljivo pot resničnega in nehinavskega duhovnika. Znano je, da je ravno med duhovniki hinavstvo in izpodjedanje najtemnejših barv udomačeno. Da je duhovnik, ki se upre taki „kompaktni večini“, izpostavljen najhujšemu, je razumljivo. Predvsem bi morali duhovniki pazno čitati resničnega Kirchsteigerja.

Poleg tega je ta roman imenitno agitatorično delo proti propagandi klerikalizma, ki se bolj kot povsod drugje širi med Slovenci. Zato bi se naj Etbin Kristanov prevod tega romana razširil med slovensko čitajoče občinstvo. Saj dobimo Slovenci tako redkokdaj predse dobre prevode dobrih knjig.

A. P.

Koledar družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za navadno leto 1907. Cena 1 K 20 v.

V primeri s knjižnico, ki jo je prej izdajala družba sv. Cirila in Metoda in priobčevala v nji spise, kakor Franc Jožef I., naš cesar Fran Josip I., Tarbula, devica mučenica, sv. Ahacij s tovariši mučenci itd. — v primeri s temi proizvodi ponuja letošnji koledar kakor tudi prejšnji napredek. Prvi del je bolj za literate (podrobnosti o Prešernu, o Miroslavu Vilharju, o Andrejčkovem Jožetu, o Gregorčiču), drugi del bo zanimal politike (o Luki Svetcu s podobo, o Slovencih na tujem, o čeških narodnih obrambnih društvih itd.) Priznavajoč relativno naprednost, ostanemo kljub temu načelni nasprotniki duha, ki veje v Ciril-Metodovi družbi.

Domače ognjišče. List za starše in odgojevalce slovenske mladine.

Ta novi mesečnik, ki izhaja v Ljubljani in velja na leto 2 K., ima namen, da sklepa vez med domom in šolo. Brezdvomno važen namen. 1. številka kaže poleg dobrih in koristnih naukov i konfesionalno šolo z verskimi vajami v šoli, a tako šolsko vzgojo zavračamo.

Izdajatelj in odgovorni urednik Ivan Mlinar. — Natisnil J. Pavliček v Kočevju.